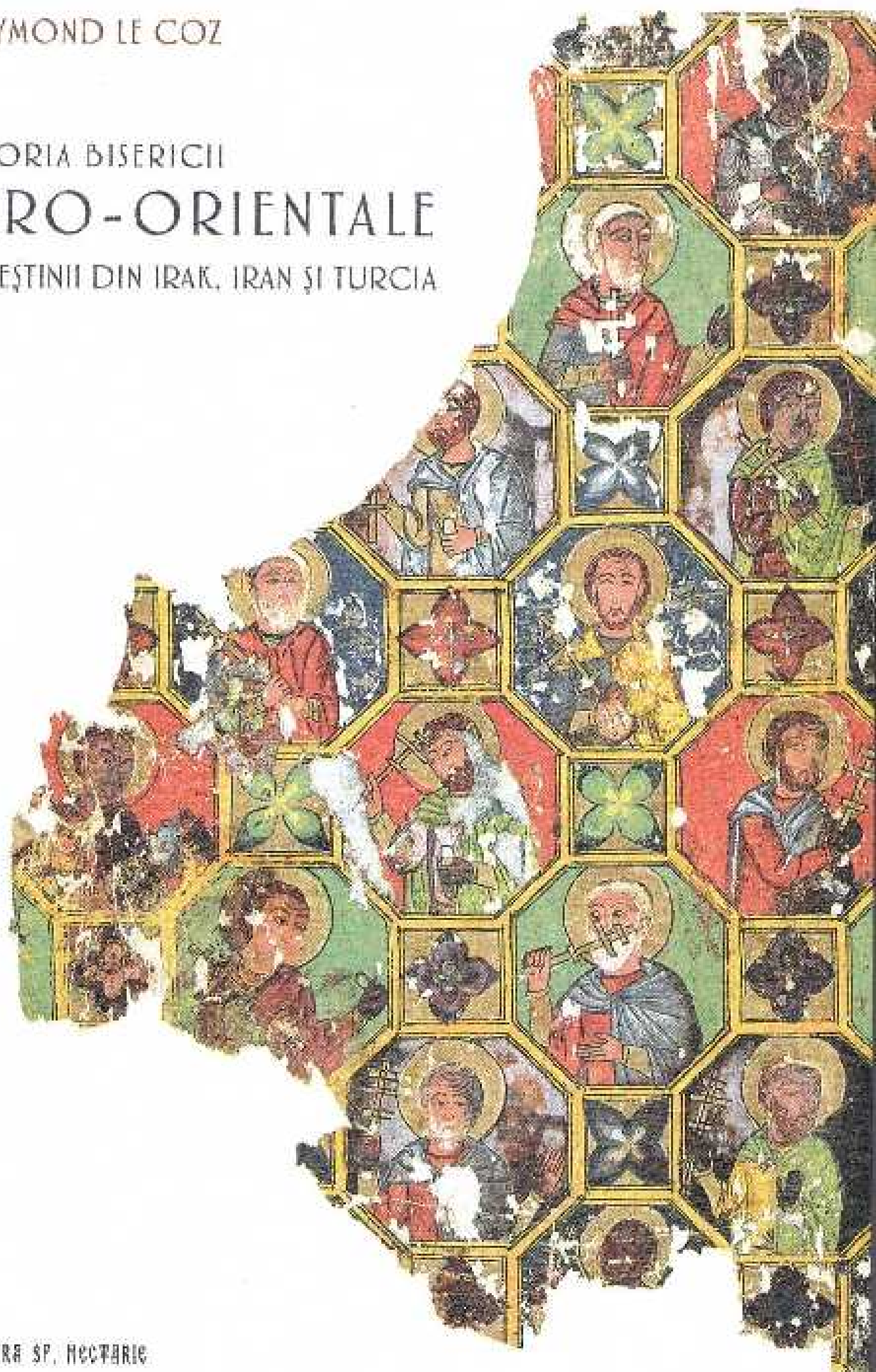
RAYMOND LE COZ

ISTORIA BISERICII

SIRO-ORIENTALE

CREŞTINII DIN IRAK, IRAN ŞI TURCIA

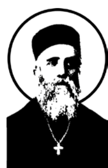
EDITURA SF. NECTARIE

RAYMOND LE COZ

ISTORIA BISERICII SIRO-ORIENTALE

CREȘTINII DIN IRAK, IRAN ȘI TURCIA

Traducere din limba franceză de
Octavian Gordon şi Aida Teodorescu

RAYMOND LE COZ
Histoire de l'Eglise d'Orient
Chrétiens d'Irak, d'Iran et de Turquie

Coperta: Baroque Books & Arts®

Imaginea copertei:
Manuscrisul 7170 din Biblioteca Britanică
Evanghelie siriacă (f002r)
© British Library Board

Traducerea
Octavian Gordon: Introducere, Partea I-III, pp. 7-350
Aida Teodorescu: Partea IV-V, Anexe, pp. 351-510

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
LE COZ, RAYMOND
Istoria Bisericii Siro-Orientală : creștinii din Irak, din Iran și din Turcia / Raymond le Coz ; trad. din lb. franceză de Octavian Gordon și Aida Teodorescu ;
ref. șt.: ierom. Agapie Corbu.
- Arad : Editura Sfântul Nectarie, 2021
Conține bibliografie
Index
ISBN 978-606-8840-18-5
I. Gordon, Octavian (trad.)
II. Teodorescu Aida (trad.)
III. Agapie Corbu ieromonah (ref. șt.)
2

Comunitatea asiriană, cea care urmează învățătura siro-orientală, este probabil comunitatea creștină a Orientului Mijlociu cea mai puțin cunoscută în țările noastre.

P. RONDOT

Puțin a lipsit ca viitorul creștinismului să se regăsească mai degrabă la creștinii siro-orientali decât la creștinii apuseni.

A. TOYNBEE

INTRODUCERE

Apologeții creștini au afirmat adesea în trecut că religia lui Hristos s-a răspândit doar în Imperiul Roman, unii dintre ei văzând chiar în constituirea acestui imperiu mâna lui Dumnezeu care pregătește leagănul noii religii. Realitatea este puțin mai complexă. De fapt, începând cu sfârșitul secolului al II-lea sau cu începutul celui următor, creștinismul s-a înrădăcinat în Mesopotamia, pe atunci teritoriu persan, în afara lumii romane și la răsărit de aceasta. Este și motivul pentru care creștinii din acest ținut au dat comunității lor numele de *Biserică Orientală*.

Pentru a înlesni înțelegerea lucrării noastre și pentru a limpezi ideile, ni se pare util să facem, încă de acum, câteva precizări în ceea ce privește vocabularul folosit pentru desemnarea acestei comunități creștine. Mai ales, nu trebuie să confundăm Biserica Orientală cu cele pe care avem obiceiul, în Apus, să le desemnăm sub numele de „Biserici orientale". Pentru Roma, în această categorie intră toate Bisericile care nu aparțin ritului latin: Bisericile ortodoxe, copte, armene, maronite, siriace etc., incluzând, desigur, și Biserica Orientală. Or, după clasificarea pe care o face aceasta din urmă, toate celelalte comunități aparțin Bisericii din Apus, întrucât sunt toate născute pe teritoriu roman, în timp ce ea singură este Biserica Orientală. În lucrarea noastră va fi vorba deci exclusiv de această Biserică bine precizată, născută în afara lumii romane, situată în zilele noastre în nordul Irakului, în regiunea Mosul, aproape de lacul Urmia în nord-vestul Iranului și în provincia Hakkari din Turcia, aproximativ în ceea ce numim teritoriul kurd.

Acestei Biserici i-a fost dat și numele de *Biserica Persiei* sau *a Perșilor*, dată fiind situarea ei geografică în momentul nașterii acestei comunități. O denumire prea limitativă, căci, chiar dacă era situată pe teritoriul persan (în fapt, în actualul Irak), Biserica Orientală a desfășurat o intensă activitate misionară, care s-a revărsat cu iuțeală dincolo de hotarele Imperiului Sasanid, încreștinând Asia Centrală, China, Tibetul, India de Sud și Arabia[1]. Ea s-a răspândit, de asemenea, în Orientul Apropiat, în momentul dispariției granițelor cu Bizanțul, odată cu sosirea musulmanilor.

De altminteri, chiar dacă era prezentă în Persia, nu a putut să le vestească băștinașilor Evanghelia, întrucât aceștia erau constrânși să urmeze religia oficială a lui Zoroastru. La origine, principalul constituent al populației creștine au fost deportații (deportarea unor orașe întregi, ba chiar a unor metropole vaste, era pe atunci un fapt obișnuit) și prizonierii de război. Biserica Orientală este deci minoritară în Persia și străină în acest ținut, chiar dacă este situată geografic pe teritoriul ei. Totuși, istoricii i-au dat în mod curent numele de *Biserica Persiei*. De aceea, îl vom folosi și noi pe alocuri, în măsura în care creștinii în cauză s-au slujit de acest nume, pentru a-i arăta regelui că nu aveau nicio legătură cu dușmanul roman, apoi bizantin, oficial creștin, salvându-se astfel de la persecuții.

O altă denumire, *Biserica Siro-Orientală*, face aluzie la limba folosită de acești creștini la slujbele lor bisericești. Este vorba de un dialect aramaic, siriaca vorbită în orașul Nisibe (Nusaybin), pe care au ridicat-o la rangul de limbă culturală de nivel înalt și care le-a servit drept intermediar pentru a le transmite arabilor știința grecilor. Această limbă siriacă este numită „orientală“ pentru a o distinge de dialectul vorbit în orașul Edessa (Urfa), numit „occidental“, folosit, de asemenea, cu mult succes și ajuns celebru prin intermediul altor creștini, iacobiții, întemeietorii Bisericii Siro-Ortodoxe (Miafizite)[2] contemporane.

---

[1] Vezi și Juan Pedro Monferrer-Sala, *Creștinătatea arabă orientală*, trad. rom. de Anca-Irina Ionescu, Ed. Vremea, București, 2016. (n.ed.)

[2] Toate Bisericile orientale care recunosc Sinodul al III-lea Ecumenic și le resping pe cele următoare consideră că urmează teologia Sfântului Chiril al Alexandriei și, de aceea, se autointitulează „miafizite“. Denumirea de „monofizite“ este contestată teologic de aceste Biserici, fiind considerată jignitoare, la fel ca și cea de „iacobite“. De aceea, în teologia ultimelor decenii s-a renunțat la aceste epitete în favoarea celui de „miafizit“.

Dar Biserica Siro-Orientală este cunoscută în cărțile de istorie mai ales sub numele de *Biserică Nestoriană*[3]. Totuși, este denumirea cea mai eronată posibil; de altminteri, aceasta a fost respinsă întotdeauna de siro-orientali. Patriarh al Constantinopolului și adept al învățăturii susținute de Școala teologică antiohiană, Nestorie a fost condamnat la Sinodul de la Efes în 431. Cum Biserica Siro-Orientală adoptase, de asemenea, teologia antiohiană, și nu pe cea din Alexandria, pe atunci triumfătoare, dușmanii ei s-au străduit, cu multă rea-voință, să o eticheteze cu numele de „nestoriană" și să o declare eretică. Călătorii latini din Evul Mediu au preluat această denumire din gura monofiziților și a melchiților, fără să caute să-și adâncească cunoașterea.

Or, deja începând cu secolul al XIII-lea, marele jurist Abdișo protesta împotriva unei atare denumiri, precizând că Nestorie nu întemeiase Biserica lor, că nu fusese niciodată patriarhul lor și că nici măcar nu cunoștea limba Bisericii Siro-Orientale. Ei – subliniază Abdișo – nu și-au schimbat niciodată credința, au rămas întotdeauna fideli aceleiași învățături. Cei care au modificat doctrina tradițională sunt autorii condamnării de la Efes. Teologii Bisericii Siro-Orientale s-au mărginit să recunoască faptul că tezele lui Nestorie erau întru totul conforme cu credința pe care o păstraseră ei înșiși.

Biserica Siro-Orientală nu poate fi deci numită în mod obiectiv „nestoriană". De altminteri, ea exista cu mult timp înainte de drama care l-a lovit pe nefericitul Nestorie. În plus, în trecutul recent, Patriarhul ei a renunțat în mod solemn la orice referință la învățătura și la persoana nefericitului învins de la Efes. De aceea se cade să relativizăm influența disputelor teologice în acea epocă. Anatemele, lansate în cursul adunărilor sinodale sau conciliare controlate de puterea imperială a Bizanțului, au depins adesea de un demers mai degrabă politic decât tipic religios. Faimosul teolog siro-oriental Ilie din Damasc, care a trăit în secolul al IX-lea, admitea, de fapt, că nimic nu separa, în fond, Biserica lui de cea a monofiziților sau de cea a calcedonienilor, adversarii lor, și că acele controverse care îi așezau în tabere diferite se reduceau, de fapt, cel mai adesea, la simple dispute de vocabular.

Mai multe detalii despre istoria și teologia Bisericii Siro-Occidentale în: Martin Tamke, *Creștinii din Tur Abdin. O introducere în istoria Bisericii Ortodoxe Siriace*, trad. rom. de Dragoș Boicu, Ed. Andreiana, Sibiu, 2015. (n.ed.)

[3] Titulatura oficială în prezent este „Sfânta Biserică Apostolică și Catholică a Răsăritului".

Totuși, întrucât în cea mai mare parte a textelor privitoare la Biserica Siro-Orientală este folosită denumirea de „nestoriană“ și fiindcă acest cuvânt este intrat în uzul curent, vom folosi sintagma Biserică Nestoriană (fără ghilimelele care s-ar impune totuși) în aceeași măsură ca și pe celelalte, pentru a ușura lectura și înțelegerea lucrării de față. Altfel spus, pentru a proceda ca toți ceilalți[4]. În sfârșit, în ziua de azi, auzim vorbindu-se de „națiunea“ asiro-caldeeană. Nu trebuie să vedem aici nicio legătură, în afară de cea geografică, cu cele două națiuni din Antichitate cunoscute chiar sub aceste nume – Asiria, a cărei capitală este Ninive, în Mesopotamia de Sus; Caldeea, patria lui Avraam, în sudul Irakului –, în ciuda faptului că creștinii din aceste locuri nu scapă întotdeauna ispitei de a folosi aceste denumiri ca să demonstreze că ei sunt urmașii popoarelor antice și ca să-și revendice astfel drepturile care le-ar reveni în calitate de primi ocupanți ai locurilor. Mai precis, numele de caldeean le-a fost dat de către papa Eugeniu al IV-lea, în 1445, în enciclica *Benedictus sit Deus*[5], siro-orientalilor din Cipru care se uniseră cu Roma în acea perioadă și, de atunci, întregii părți a acestei Biserici credincioase lui Petru. Denumirea de „asirian“ datează din secolul trecut[6]: așa au desemnat misionarii protestanți triburile siro-orientale independente de pontiful roman, refugiate în munții Kurdistanului. Biserica Siro-Orientală este împărțită, de fapt, încă din secolul al XVI-lea, în două comunități: una catolică sau caldeeană, alta autonomă sau asiriană. Ele împreună constituie „națiunea“ asiro-caldeeană.

În rezumat, expresiile: Biserica Orientală, Biserica Persiei, Biserica Siro-Orientală, Biserica Nestoriană și „națiunea“ asiro-caldeeană trebuie considerate sinonime, respectiv vor fi folosite fără vreo deosebire, în funcție de perioada în discuție, pe întreg parcursul lucrării noastre[7].

---

[4] Sintagma „Biserică Nestoriană“ va fi folosită în cursul traducerii doar atunci când are sensul peiorativ pe care i l-au imprimat creștinii siro-occidentali, iar epitetul de „nestorian“ va fi redat prin sintagma „siro-oriental“, în conformitate cu normele actuale din studiile de siriacistică. (n.ed.)

[5] În traducere: „Binecuvântat să fie Dumnezeu“. (n.tr.)

[6] Secolul al XIX-lea, din perspectiva autorului monografiei. (n.tr.)

[7] Autorul a ales, pentru originalul francez, titlul de *Istoria Bisericii Orientului*, expresie echivocă pentru cititorul român. Pentru a evita confundarea acesteia cu Bisericile

Biserica Siro-Orientală este, practic, necunoscută în lumea occidentală. Că marele public nu are cunoştinţă despre existenţa ei, fie! Dar că înşişi creştinii şi clerul din regiunile noastre nu ştiu că încă există în Irak, în Iran şi în Turcia o Biserică de limbă siriacă şi mai veche decât a lor, de vreme ce originile ei urcă până, cel târziu, la începutul secolului al III-lea, este cu totul regretabil. Şi totuşi, deşi întotdeauna au fost minoritari, aceşti creştini au avut uriaşul merit de a fi supravieţuit mai mult de şaptesprezece veacuri pline de prigoane sau de greutăţi de tot felul, ceea ce este o garanţie a credinţei lor solide. Asiro-caldeenii au suferit enorm de la începutul secolului al XX-lea. Vom vorbi pe larg despre genocidul comis de turci şi de kurzi în 1915, despre folosirea lor pe post de combatanţi în Irak de către englezi, care i-au lăsat pradă mai apoi, în momentul Independenţei, răzbunării triburilor arabe – o poveste de luptători harki *avant la lettre*. Angajaţi de partea noastră în timpul Primului Război Mondial, acestor creştini li se promisese un cămin naţional… pe care ei încă îl aşteaptă. Să ascultăm ce zice pe marginea acestui subiect consulul Rusiei în Iran, Vasile Nikitin, martor al acestor evenimente: „Dintre popoarele non-suverane care au participat la Marele Război, numai asiro-caldeenii au rămas în umbră. Noi îi cunoaştem foarte puţin şi nu suntem interesaţi de ei. Totuşi, dacă facem comparaţie între numărul lor şi pierderile suferite, această disproporţie este frapantă; asiro-caldeenii au dreptul să spere că vom avea grijă de ei şi că le vom acorda o existenţă drept compensaţie pentru suferinţele lor."[8] Nikitin scria acest articol în 1921. Ce s-a schimbat şaptezeci de ani mai târziu? Şi totuşi, avem datorii faţă de această comunitate. Uitarea în care stă căzută este cu atât mai nedreaptă, cu cât această comunitate a jucat în trecut un rol important în istoria omenirii. Cu titlu de exemplu, creştinii siro-orientali sunt cei care i-au iniţiat pe arabi în ştiinţa grecească. Lucrarea lor de traducere, la Nisibe, apoi la Bagdad, constituie una dintre verigile esenţiale ale lanţului prin care ni s-au transmis operele Antichităţii.

---

orientale sau cu Biserica Răsăriteană (Ortodoxă), am ales pentru titlu denumirea care s-a impus în studiile siriace: Biserica Siro-Orientală. (n.ed.)

[8] B. Nikitine, „Une petite nation victime de la guerre: les Assyro-Chaldéens", *Revue de sciences politiques*, Paris, 1921, p. 602. Pentru citatele conţinute în text vom da referinţe bibliografice doar pentru lucrările uşor accesibile cititorilor, mulţumindu-ne să citām numele autorilor netraduşi în franceză. Referinţele complete se găsesc la *Bibliografia* finală.

„Națiunea“ asiro-caldeeană este, în momentul de față, slabă din punct de vedere numeric – câteva sute de mii de membri –, dar nu a fost întotdeauna așa. Să nu uităm că, dacă Biserica Latină a reușit să domine lumea creștină începând cu secolul al XVI-lea, sprijinindu-se pe puterile coloniale, puțin a lipsit, în Evul Mediu, ca acest rol să-i revină Bisericii Siro-Orientale, care ajunsese să propovăduiască pașnic Evanghelia de-a lungul întregii Asii, convertind un mare număr de turci și de chinezi.

De bună seamă, este un lucru pardonabil ca marele public să nu cunoască aceste lucruri. Dacă, în această materie, există, desigur, câteva lucrări foarte specializate, precum și numeroase articole în revistele savante, este imposibil, de fapt, ca cineva să-și procure într-o librărie, după știința noastră, cea mai neînsemnată lucrare care să urmărească istoria acestei comunități creștine în ansamblul ei și de o manieră completă[9]. Este motivul care ne-a îndemnat să umplem acest gol și să prezentăm, într-o manieră pe cât se poate de completă, cele șaptesprezece secole care s-au scurs între cea dintâi propovăduire a Evangheliei în Seleucia-Ctesifon și plecarea, poate definitivă, a celor din urmă credincioși ai Bisericii Siro-Orientale spre un Apus unde speră să găsească un nivel de siguranță mai mare (unii n-au fost oare deja victime ale rasismului antiirakian și antiturc?), dar unde riscă să-și piardă sufletul sau cel puțin identitatea.

În demersul nostru, pentru a pune mai bine în valoare rolul jucat de Biserica Siro-Orientală în istoria omenirii, am ținut să reașezăm fiecare epocă a vieții siro-orientalilor în contextul ei politic și cultural global, să reconstituim o intrigă care să înglobeze oamenii, ideile și evenimentele și care să treacă dincolo de simpla cronică religioasă a unei Biserici în particular.

Istoria Bisericii Siro-Orientale se poate împărți în cinci episoade cu lungimi foarte inegale. Prima parte se desfășoară în Persia, mai precis sub dinastia sasanidă. După ce a supraviețuit prigoanelor lui Șapur al II-lea în secolul al IV-lea, comunitatea creștină ajunge să se reorganizeze și să-și

---

[9] Între timp au mai apărut: Christoph Baumer, *The Church of the East: An Illustrated History of Assyrian Christianity*, Ed. I.B. Tauris, London/New York, 2016[2]; în limba română: Wilhelm Baum, Dietmar W. Winkler, *Biserica Asiriană a Răsăritului. O scurtă istorie a creștinismului siro-oriental*, trad. rom. de Andrei Macar, Ed. Doxologia, Iași, 2020; Christine Chaillot, *Biserica Asiriană a Răsăritului. Istorie și geografie*, trad. rom. de Emil Mărginean, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2021. (n.ed.)

obțină autonomia religioasă sub autoritatea unui patriarh cu reședința în Seleucia-Ctesifon. Disputele hristologice, cele care aveau să zguduie lumea creștină în secolul următor, o aduc în situația unei rupturi față de restul creștinătății. Biserica Persiei profită atunci de independența sa pentru a răspândi Evanghelia până la hotarele ultime ale lumii orientale. În sfârșit, pentru a-și întări știința, pune pe picioare un ansamblu întreg de școli și de universități, dintre care cea mai celebră, faimoasa Școală a Perșilor, cu sediul la Edessa, apoi la Nisibe, întreprinde o uriașă muncă de traducere și dă naștere unei literaturi abundente în limba siriacă.

A doua parte a istoriei Bisericii Siro-Orientale începe odată cu sosirea Islamului. Regatul califilor abbasizi coincide cu apogeul ei intelectual. Siro-orientalii participă activ la viața culturală a Bagdadului și ne putem întreba pe bună dreptate dacă științele arabe, în particular filozofia și medicina, ar fi cunoscut aceeași dezvoltare fără aportul acestor savanți creștini. Este, de asemenea, epoca celei mai mari răspândiri a ei. Stabilindu-se mult peste granițele Islamului, provinciile și episcopii siro-orientali se înmulțesc sub conducerea marelui patriarh Timotei I, de-a lungul întregii Asii, inclusiv la mongoli.

Odată cu sosirea acestora din urmă și cu jaful asupra Bagdadului începe a treia perioadă, care durează aproximativ un secol. Este epoca speranțelor și a dezamăgirii. Siro-orientalii trăiesc pentru prima oară sub un regim care le este favorabil, în timp ce musulmanii sunt tratați aspru. Dar, din nefericire, creștinii pierd și această ocazie. În ciuda desemnării unui patriarh mongol, ei nu reușesc să-l convertească pe ilhan. Suveranul Persiei sfârșește prin a adera la religia majorității supușilor lui, punând astfel capăt speranței de a asista la întemeierea unui stat mongol creștin. Hoardele fanatice ale lui Tamerlan, care se rostogoleau atunci în valuri asupra Asiei, decimează populația siro-orientală. Supraviețuitorii se refugiază vreme de două secole în munții inaccesibili ai Kurdistanului, izolați de restul lumii.

Era otomană – care durează din secolul al XVI-lea până în zorii secolului al XX-lea – a fost numită de Joseph Yacoub epoca „marii sfâșieri“. Sub impulsul misionarilor latini, Biserica Siro-Orientală se va împărți atunci în două: o comunitate subordonată Romei, caldeenii, și alta fidelă vechii tradiții, asirienii. Această despărțire dramatică, în care

intră, ca întotdeauna, certuri personale, riscă să pună în primejdie chiar supraviețuirea Bisericii Siro-Orientale. Ea își găsește în cele din urmă un apărător dârz, în secolul al XIX-lea, în persoana patriarhului Iosif Audo, care se opune din răsputeri asimilării comunității sale de către Biserica Romană, și reușește să-și păstreze personalitatea și autonomia.

Epoca contemporană echivalează pentru asiro-caldeeni cu un îndelungat martiriu: genocidul din 1915 din partea kurzilor și a turcilor, masacrele din 1933 din partea monarhiei irakiene, noile masacre din 1945 din partea iranienilor, ucideri neîntrerupte din partea kurzilor, ale căror revolte le pricinuiesc noi și noi suferințe. Nu trebuie uitate, desigur, nici consecințele Războiului din Golf, ale cărui victime sunt toți cetățenii irakieni, fără excepție[10].

Pentru ei, promisiunea făcută de Aliați în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, dar neîndeplinită – anume de a li se constitui un teritoriu național –, reprezintă, de asemenea, sfârșitul unei speranțe mărețe. În genocidul comis în timpul Marelui Război, această comunitate creștină pierduse în câțiva ani o bună parte a membrilor săi: o jumătate, potrivit unor estimări. O parte a supraviețuitorilor găsește cu cale atunci să emigreze în lumea largă, pentru a evita distrugerea fizică a Bisericii lor. Dar, chiar în urma acestei împrăștieri și a integrării membrilor ei în țările care i-au primit, Biserica Asiro-Caldeeană, moștenitoare a glorioasei Biserici Siro-Orientale, cea care a știut să reziste, începând cu secolul al III-lea, atacurilor dușmanilor din exterior, se vede serios amenințată cu dispariția, fără a putea să-și păstreze identitatea culturală.

În Orientul Apropiat, popoarele căzute în uitare sunt numeroase: palestinienii, kurzii, armenii, pentru a-i aminti doar pe unii dintre ei. Dar sunt unii care sunt mai uitați decât alții. Asiro-caldeenii fac parte și ei dintre aceștia. Sperăm ca lucrarea noastră să poată contribui la repararea acestei nedreptăți și să poată suscita un elan de simpatie față de cei care au venit la noi să-și caute adăpost.

---

[10] FAO (Organizația Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură), în raportul lunar din 16 octombrie 1991, semnalează că Irakul este amenințat de o foamete iminentă. De partea sa, UNICEF estimează că trei sute patruzeci de mii de copii sunt în primejdie, alți șaizeci și opt de mii fiind deja morți de foame (*Le Monde*, 26 octombrie 1991).

PARTEA I

EPOCA SASANIDĂ*

* Despre această perioadă se pot consulta în limba română următoarele studii: Dana Miller, „Istoria şi teologia Bisericii Răsăritului din Persia până la sfârşitul secolului VII", în Sfântul Isaac Sirul, *Cuvinte către singuratici*, Partea a II-a, trad. rom. de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2003, pp. 465-536; Pr. Georgian Păunoiu, „Biserica Siro-Orientală până în secolul al VII-lea", în *Altarul Banatului*, nr. 10-12, 2015, pp. 120-146. (n.ed.)

CAPITOLUL I

BISERICA SIRO-ORIENTALĂ ÎN SECOLUL AL III-LEA

NAȘTEREA BISERICII ÎN PERSIA

Lipsa documentelor ne împiedică să urmărim cu precizie istoria pătrunderii Bisericii în Persia. Ea începe, se pare, în ultimii ani ai dinastiei parților arsacizi, care a stăpânit vreme de cinci secole înainte să fie alungată de la putere, în 226, de dinastia perșilor sasanizi. Este deci îngăduit să credem că evanghelizarea acestei părți de lume datează de la sfârșitul secolului al II-lea. Cei dintâi „misionari" vin de la Edessa, din regiunea Osroene, unde creștinismul prinsese deja rădăcini. De altminteri, acolo devine religie de stat începând cu secolul al III-lea, sub regele Abgar al IX-lea (179-214). De aici, din acest regat, începe să se răspândească în imperiul parților, de-a lungul albiilor Eufratului și Tigrului.

Potrivit tradiției, evanghelizarea Persiei începe odată cu Sfântul Apostol Toma, care s-ar fi oprit la Seleucia-Ctesifon în drumul său spre India, sau cu ucenicul lui, Addai (Tadeu), el însuși fiind asistat de doi însoțitori, Aggai și Mari. Dacă legenda îi atribuie lui Addai sau lui Toma întemeierea Scaunului patriarhal al Seleuciei cu siguranță este cu scopul de a demonstra că această Biserică are, la rândul ei, o întemeiere apostolică, de același rang cu Antiohia sau cu Alexandria.

J.-M. Fiey a crezut că poate aduce câteva lămuriri în această problemă sprijinindu-se pe anumite date geografice. Cele două orașe gemene, Seleucia și Ctesifon, sunt despărțite de Tigru, iar cartierul Koke era pe vremuri pe același mal cu orașul Ctesifon. Dar, în anul 116 d.Hr., fluviul și-a schimbat albia și de atunci curge între Ctesifon și Koke, care a devenit în același timp o suburbie a Seleuciei. Or, un text vechi relatează că Mari a ajuns

HĂRŢI ŞI TABELE

CUPRINS

PARTEA A II-A: EPOCA ARABĂ

PARTEA A III-A: EPOCA MONGOLĂ

PARTEA A IV-A: EPOCA OTOMANĂ

PARTEA A V-A: SECOLUL XX

ANEXE